

تیمی ئابووری حکومهتی عیراق و چارهسهرکردنی کیشهکان له گهڵ ههریمی کوردستان

29-09-2020

نووسههکان

ناوهندی لیکۆلینهوهی رووداو

کورتە : لیدوانهکانی ئەم دواییههه عهلی عهلاوی وهزیری دارایی و ئابووری عیراق هیمای ئهوهن که تا چ رادهیهک جیاوازی له روانگهی حکومهتی عیراق و ههریمی کوردستان له بابهته ئابوورییهکان، بهتایبهتی بابهتی نهوت و بودجهدا ههیه.

لیدوانەکانی ئەم دواییە عەلی عەلاوی وەزیری دارایی و ئابووری عێراق هێمای ئەوەن کە تا چ رادەیهک جیاوازی لە روانگە حکومەتی عێراق و هەریمی کوردستان لە بابەتە ئابوورییەکان، بەتایبەتی بابەتی نەوت و بودجەدا هەیە.

عەلی عەلاوی لە وتاریکیدا لە مێنە کۆنفرانسی "بەهێزکردنی عێراق" کە لەرێگە ئۆنلاینبەوه کە رۆژی 22 ی ئەم مانگە بەرپۆهچوو، حکومەتی هەریمی کوردستانی بە قاچاخیکردنی نەوت تۆماتبارکردوو و گلەیی لەوه کردوو کە بەردەوامی هەناردەکردنی نەوتی هەریمی کوردستان بووئە هۆکار بۆ ئەوهی عێراق نەتوانیت بەرێکەوتنی ئۆپێک پلەسەوه پابەند بێت.

رێکەوتنی ئۆپێک پلەس کە لە نیوان 23 وڵاتی بەرهمههینەری نەوتی ئەندام لە رێکخراوی ئۆپێک و دەرەوهی ئەو رێکخراوه لە 2 سالی رابردوووه واژۆکراوه بەردەوام بە ناوهرۆکی جیاوازهوه نوێکراوهتەوه، تاییبەتە بە جیگیرکردنی بازاری نەوت لەرێگە کەمکردنەوهی قەبارە خستەرووی ئەو بەرهمه ستراتیژییه، وەک هەولێک بۆ رێگریکردن لە دابەزینی زیاتری نرخ نەوت.

وتەکانی وەزیری دارایی عێراق لەو پوووه مەترسیدارن کە نیازی حکومەتی عێراق دەرەخەن کە دەیهوێت کەموکورتییە داراییەکان و بن توانایی ئەو حکومەتە لە دابینکردنی بودجە و مووچە فەرمانبەرانە عێراق و هەریمی کوردستان لە چوارچێوهی بودجە سالیانە عێراق، بخاتە ئەستۆی حکومەتی هەریمی کوردستان.

راستییهکە ئەوهیه کە هەرچەندە عەلاوی یەکیکە لە ئابوریناسە هەرە دیارەکانی عێراق و خاوەن پێگەیهکی نۆدەوڵەتییه، لەگەڵ ئیجسان عەبدولجەباری هاوکاری لە وەزارەتی نەوت، پێشانیانداوه کە تا چ رادەیهک بەرامبەر بە گەیشتن بەرێکەوتنیکی جیگر و درێژخایەن لەگەڵ هەریمی کوردستان بێ مەیلن. چەندینجار شاندی هەریمی کوردستان سەردانی بەغدا کردوو و نیازپاکی بەرپرسیانی حکومەتی هەریمی کوردستانی پێشانداوه، بەلام تا ئیستا هیچ ئەنجامیکی کۆنکریتی لێنەکەوتووئەوه.

بەشداریی شاندی عێراقی بە سەرۆکایەتی وەزیری نەوت لە کۆبوونەوهکانی رێکخراوی ئۆپێک و هاوبەیمانیی ئۆپێک پلەس و ئەو نمایشە لاوازهی کە لە کۆبوونەوهکاندا نواندیان، دەریدەخەن کە لە دواي هاتنە سەرکاری حکومەتی مستەفا کازمی، تاچەند وەزیری نەوتی عێراق بە ئاسانی خۆی رادەستی ویستی ئەندامانی دیکە ئۆپێک بە تاییبەتی سعودیه کردوو، بەبن هیچ بەرگرییهک خۆیان بە کەمکردنەوهی رۆژانه زیاتر لە یەک ملیۆن بەرمیل نەوت پابەندکردوو. ئەمە لە کاتیگدا کە حکومەتی پێشووی عێراق و وەزیری نەوتی رابردوو، توانیبووین لە چوارچێوهی رێکەوتنی ئۆپێک کە لە کۆتاییەکانی سالی 2018 دا کرا، ئەنجامی باشتر وەرگیرن و خۆیان تەنیا بە کەمکردنەوهی رۆژانه 240 هەزار بەرمیل نەوتەوه پابەند بکەن.

دواي کۆبوونەوهی مانگی چواری ئەمسالی رێکخراوی ئۆپێک، عێراق بە ئاسانی ئامادهی خۆی پێشانداوه بە کەمکردنەوهی نزیکە 25٪ ی بەرهمههینانی نەوتی خۆی. لە مانگی 4 ی ئەمسال بەرهمههینانی نەوتی عێراق 4.54 ملیۆن بەرمیل بوو، بەو پێیەش دەبوایە عێراق لە ماوهیهکی کورتدا، زیاتر لە 1 ملیۆن بەرمیلی لە بەرهمههینانی نەوتی خۆی کەمبکرایەتەوه. هەلبەت هەرچەندە جێبەجێکردنی رێکەوتنەکە لەلایەن عێراقەوه رێکۆپێک نەبووه، بەلام بەرادەیهکی زۆر بووئە هۆکاری کەمبوونەوهی داھاتی نەوتی عێراق.

هەر لەم چوارچێوهیدا و پێش ئەوهی رێکەوتنە نوێیهکە ئۆپێک جێبەجێ بکریت، حکومەتی هەریمی کوردستان و وەزارەتی پێشووی نەوتی عێراق لێکگەیشتنی باشیان هەبوو بۆ جێبەجێکردنی رێکەوتنەکان. حکومەتی هەریمی کوردستان زیاتر لە 50 هەزار بەرمیل هەناردە نەوتی خۆی کەمکردبووهوه. دەتوانین بڵین تەنانت پێش ئەوهی حکومەتی عێراق رێکەوتنی نوێی ئۆپێک جێبەجێکات، هەریمی کوردستان بەرێژەکی گونجاو هەناردە نەوتی خۆی کەمکردبووهوه. ئاستی هەناردەکردنی نەوتی هەریمی کوردستان لە سەرەتای ئەمسالدا گەیشتە 490 هەزار بەرمیل، بەلام حکومەتی هەریمی کوردستان هەناردەکردنی نەوتی خۆی لە چەند مانگی رابردوودا دابەزاندوو بۆ نزیکە 420 تاوهکو 430 هەزار بەرمیل لە رۆژیکدا. ئەمەش بەو مانایە دێت کە حکومەتی هەریمی کوردستان بەرێژە زیاتر لە 17٪، هەناردە نەوتی خۆی کەمکردووئەوه کە زیاترە لەو رێژەیهی عێراق بەپێی ئەوه بەشە بودجە هەریمی کوردستانی داناوه. هەرچەندە هیچکات پشکی گونجاوی هەریمی کوردستانی لە بودجە سالیانە عێراق نەداوه.

هەردوو وەزیری ئیستای دارایی عێراق و وەزیری نەوتی عێراق بە رادەپەکی زۆر تەکنۆکراتن، بەلام لێدوانەکانیان لە دواى بوون بە وەزیر لە کابینەى نوێ، دەریدەخەن کە تا چ رادیک ناوەندگەران و چۆن بە چاوی نەتەوەگەرایەو دەرواننە کێشەکانی نێوان حکومەتى عێراق و حکومەتى هەرێمی کوردستان.

لە ماوەى دانووستاندنەکانی نێوان حکومەتى عێراق و حکومەتى فیدرالی عێراق لە چەند سالی رابردوودا هەرکاتیک نزیکیوونەووەپەک رووبدواوە و نیمچە ریکەوتنیک کراوە، لە بنەرەتدا بەهۆی ئەو نەبووە کە تیمی ئابووری حکومەتى عێراق ئیرادەپەکی جدیدیان بۆ چارەسەرکردنی کێشەکان هەبووە، بەلکو ئەو نزیکیوونەوانە زیاتر لە سەرەوێ خۆیان سەرچاوەیان گرتوووە، بە بریاری سیاسى سەرکردەکانی هەردوولا بوون.

پەکیک لەو بەرەستە گەورانەى کە بووەتە هۆکار بۆ ئەوێ ریکەوتنی درێژخایەنى نێوان حکومەتى هەرێمی کوردستان و حکومەتى عێراق سەرئەگریت، نەبوونی یاسایەکی فیدرالییە بۆ پەرەپیدانی سەرچاوەکانی وزە لە هەموو عێراقدا. شیوازی بەرپۆوەبردنی کیلگە نەوتییەکان لە چەند سالی رابردوودا لە بنەرەتدا لە هەرێمی وکوردستان و عێراق زۆر جیاوازن و ئەوێش وایکردوووە لەرووی تەکنیکییەووە ئەم کارە ئەستەم بێت. گرێبەستە نەوتییەکانی هەرێمی کوردستان لە چەشنى هاوبەشکردنی بەرھەمن کە عێراق کاری پیناکات و ئامادەش نیە شایستە داراییەکانی کۆمپانیا نەوتییەکان لە هەرێمی کوردستان بدات. ئەمە بووەتە هۆکار کە تیمی تەکنیکی و ئابووری دوو حکومەت بیانوو بە پەکیگرن و لە دانووستاندنەکاندا بگەنە بنەست. سەرەرای ئەوێ کە تیمی عێراقی وەک چۆن باسمان کرد لە بنەرەتدا نایەوێت هەرێمی کوردستان لە پەرەپیدانی سەرچاوەکانی نەوت و گازی خۆیدا هیچ دەسەلاتییکی هەبێت.

لە 6 سالی رابردوودا کە کێشە داراییەکانی نێوان حکومەتى هەرێمی کوردستان و حکومەتى عێراق سەریان هەلداوە، بە هەر راددەپەک تیمی ئابووری حکومەتى فیدرالی سەرەخۆ و تەکنۆکرات بووبن، بەهەمان رادە کەم مەیل بوون بۆ چارەسەرکردنی کێشە داراییەکان لەگەل حکومەتى هەرێمی کوردستان. لەبەر ئەوێ باشتەرە حکومەتى هەرێمی کوردستان ریکەوتن لەگەل حکومەتى فیدرالی عێراق تەنیا وەک تاکتیک لەبەرچاوبگریت بۆ چارەسەرکردنی هەندیک لە کێشە داراییەکانی لە ماوەپەکی کورتدا، نەک ستراتیژیکی درێژخاین. ستراتیژی درێژخان تەنیا گەرانەووەپە بۆ خود و بەهیز کردنی بنەما ئابوورییەکانی هەرێمی کوردستان بۆ 10 سالی داھاتوو.